

Ягодзінський Сергій Миколайович, м. Київ

Творча діяльність: інтелектуальна власність чи обов'язок?

Оцінюючи перспективи розбудови сучасного суспільства, в якому роль теоретичного знання якісно відрізняється від попередніх етапів цивілізаційного поступу, функціонери від ЮНЕСКО визнали, що: 1) *наука – це інвестиція в суспільний інтерес*; 2) наукові досягнення базуються на повному і відкритому доступі до даних; 3) наука – це переважно спільне, а не конкуруюче підприємство; 4) інтереси власників баз даних мають бути узгоджені з потребами суспільства у вільному обміні ідеями; 5) законодавці повинні враховувати *вплив законів про інтелектуальну власність на дослідження і освіту*. Відповідно, головною передумовою становлення інформаційного суспільства та розвитку підпорядкованих йому сфер суспільної свідомості є високий рівень інформаційної культури, яка проявляється в можливості вільного доступу до суспільно важливої інформації, а також розумінні того, що не будь-які дані можуть бути оприлюднені.

Аналіз існуючої в Україні законодавчої бази та установчих документів, які регламентують відносини в сфері інтелектуальних ресурсів, дозволяє зробити невтішний висновок про те, що вітчизняні законодавці не враховують специфіку інтелектуального продукту. Інформація, як і результати творчої діяльності, тлумачаться як матеріальний товар, що має самостійну вартість.

Поряд з цим, на мій погляд, існують й більш глибокі проблеми, пов'язані з правом на інтелектуальну власність. Наприклад, нерідко на телеекранах так звані «зірки» шоу-бізнесу заявляють про те, що їх «високо художні» композиції вже розтягнуті в Інтернеті, продаються на «піратських дисках» і т.п. Хочеться запитати в таких «народних» митців: а вони платять внески до бюджету держави, коли використовують народні костюми, мотиви народних пісень, коли отримують надприбутки з реклами, коли їх кліпи «забивають» голови і серця молоді? Відповідь, очевидно, риторична.

Можна зауважити, що в усіх провідних державах світу (Західній Європі, США, Японії) існує достатньо жорстке законодавство стосовно захисту прав інтелектуальної власності, розповсюдження інформації, комп'ютерного «піратства» тощо. Це так, але необхідно зважати й на іншу сторону – право на захист результатів творчої діяльності необхідно довести. Отриманий продукт повинен пройти жорсткий контроль на плагіат, інноваційність, ефективність. Втім

навіть визнання авторства ще не означає, що ваші здобутки не можуть бути використані без вашої згоди.

Тому законодавство, що встановлює право на захист інтелектуальної власності, повинно не лише визначати міру покарання за несанкціоноване використання, а й принципи відповідальності авторів (нерідко в лапках) за якість та автентичність творчого продукту. Тільки в цьому випадку жорсткі норми виявляться економічно рентабельними, перетворять хаотичну «творчу», блогову діяльність на упорядкований, цілеспрямований, соціально значимий процес із виробництва нового знання, технології, техніки.

Наприклад, значну частину наукових статей, навіть надрукованих у фахових виданнях, важко назвати результатом напруженого творчого пошуку. Нерідко це компіляція, плагіат, переповідання прочитаного, аналіз минулого, висновки, що давно не корелюють із сучасними дослідженнями тощо. Внаслідок цього інформаційний простір пострадянських країн є надто перенасиченим, засміченим, невпорядкованим.

Існує й інша проблема, пов'язана з посиленням жорсткості авторського права. На неї свого часу звернув увагу Г. Шиллера, який висунув і обґрунтував гіпотезу культурного та інформаційного імперіалізму. Приховування важливої наукової, політичної, економічної інформації не лише поглиблює інтеграцію країн світу, прискорює глобалізаційні процеси, а й народжує нові форми домінування, панування. Отже, говорячи про захист права на інтелектуальну власність, необхідно ретельно вивчити не лише юридичні, але й політичні, соціальні, культурні сторони цієї проблеми, пам'ятаючи, що інформація, знання – це ресурс Людства, а не окремої приватної особи чи корпорації.